

I. L. O. NUN TEKSTİL İŞÇİLERİNE SAĞLADIĞI FAYDALAR

Konferansı veren :

Livio Costa

Beynelmillel Çalışma Teşkilâtı Yakın Şark 2 nci Müdürü

Tercüme eden :

Reşit Erkul

Aziz arkadaşlar,

Beni size takdim eden Prof. Orhan Tuna, mensup olduğum teşkilât hakkında size kısa bir bilgi verdi. Buna rağmen, tamamlayıcı bazı izahat verilmeden bu teşkilâtın mahiyeti ve faaliyeti açıkça anlaşılamaz.

Hali hazırda, beynelmillel teşkilâtlardan başka, anonim teşekküller, kimyevî maddeler, askerî muahedeler ve teknik yardım anlaşmaları da anlaşılması zor rumuzlarla ifade edilmektedir. İşin asıl fena tarafı da hepsinin birbirine ekseriyetle çok benzemesidir. Binaenaleyh teşkilâtın isminin rumuzu O. İ. T., İngilizce I. L. O., ve Türkçe M. Ç. B. ile ifade edilirse size karanlık görünmesi pek tabiidir.

İşçi olan sizlerin olduğu kadar, hükümetlerin ve aynı zamanda işverenlerin teşkilâtı olan bu müesseseyi evvelâ sizlere izah etmeye çalışarak, sizleri ona yaklaştırmaya gayret edeceğim. Hakikaten teşkilâtımızda işçiler, işverenler ve hükümetlerin mümessilleri tamamen müsavi şartlarla temsil hakkını haizdirler.

Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının gayesi, iktisadî buhranlar ve harplerin âmilleri olarak bilinen içtimaî adaletsizlik ve fakirliği, çalışma gayretile yenmek ve önüne geçmektir.

Bir müddet evvel müessesenizi gezmiştim. Fabrika hayatında bir hayli tecrübem olduğu için bir müessesede çalışan işçilerin, bir yabancıнын müesseseyi ziyaretinden, merakla karışık huzursuzluk duyduklarını çok iyi bilirim. Ziyaretçi, tüccar ise ipliğe, kimyager ise kullanılan renklerin teferruatına, büyük bir sanayi firması mümessili ise mekik ve tezgâh

çeşitlerinin teferruatına alâka gösterecektir. Fakat bunlardan hangisi şahsan sizlerle alâkalanacaktır ?

Türkiye Çalışma Teşkilâtından arkadaşların refakatile bugüne kadar gezdiğimiz müesseselerde ve Türkiyenin muhtelif sanayi teşekküllerinde, İstanbuldaki faaliyet merkezimizin ihtisas sahası olarak işçilerin yalnız içinde buldukları çalışma şeraitile değil, fabrika dışındaki yaşayışlarıyla de çok yakından alâkalanırız.

Bunun içindir ki, buraya gelmeden evvel Rami'deki gecekondu mahallesini ziyaret ettik ve orada diğer müesseselerde çalışan, sizin gibi işçi arkadaşlarınızın da evleri olduğunu gördük. Bundan maksadımız, sizlere tevdi edilen istihsal sisteminde işinizdeki muvafakiyetinizin temelini ve veriminize tesir eden âmilleri tetkik etmektir. Alâkamızı fabrikalara çeken nokta, Hükûmetinizle, işverenlerinizle ve siz işçilerle elbirliği yapabilmek için atılacak en doğru adımı tâyinle, çalışma şartlarını islâh gayesidir.

Siz şimdi kendi kendinize dersinizki : acaba bizimle bu şekilde konuşan bu zatın kendi teşkilâtındaki salâhiyeti nedir ?

Bu farazî menfaatten bir istifade beklileyebilir miyiz ?

Müsaadenizle, bu teşkilâtın umumiyetle ve bilhassa tekstil işçilerinin çalışma şartlarını islâh için bugüne kadar yaptıklarını ve bundan sonra yapabileceklerini biraz izah edeyim.

Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının ana faaliyeti, beynelmilel icraat vasıtasile âza memleketlerin çalışma mevzuatını islâh etmektir. Âza memleketler deyince bunun, dünya nüfusunun 5/6 i nisbetinde bir kütleyi teşkil ettiğini, hatırlamak lâzımdır.

Memleketinizde tatbik edilmekte olan ve — Milletlerarası Çalışma Anlaşmaları — diye adlandırılan anlaşmalardan bazılarını Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının, beynelmilel ölçüdeki gayretlerine misal olarak zikredebeyim.

Hepinizin malûmu olan mecburî hafta tatilini vazeden bir kanun vardır. İşte bu da 14 no. lu Beynelmilel Anlaşmamızın Türkiyede tatbikinden başka bir şey değildir ki, anlaşma bu hususta riayeti icabettiren bazı asgarî esaslar vazetmektedir. Türk hükûmeti de kendisine teşkilâtımız tarafından yapılan bir davete cevap vermiştir.

Bu davet hangi yoldan yapılmıştır? Bunu cevaplandırabilmek için önce teşkilâtın çalışma tarzını izah etmek lâzımdır:

Her hangi bir çalışma mevzuuna müdahale kararlaştırıldığı zaman, aza memleketlerde o mevzuda tatbik edilmekte olan kaideler tetkik olunur. Meselâ, hafta tatili mevzuunda bütün âza memleketlerden, işçile-

rine, mevcut millî kanunlarla sağladıkları dinlenme saatleri sorulmuştur. Bütün cevaplar incelendikten sonra, âzâ memleketlere asgarî esaslara dayanan ve her memlekette tatbik edilmek üzere vasatî bir müddet teklif edilmiştir.

Şurası aşikârdır ki, sınaî ve iktisadî bakımdan daha az gelişmiş memleketlerde işçilerin istifadesi daha çok olacaktır. Çünkü teşkilât bu hususta en gelişmiş memleketlerin sanayiindeki mevcut şartları nazarı itibara almıştır.

Son 30 sene zarfında, teşkilât gayretlerini en mühim çalışma meselelerinin üzerinde teksif etmiştir. Âmirlerin verimli çalışmaları ve binlerce memurun yardımile «Beynelmîlî Çalışma Kanunu» meydana gelmiştir. Bu kanun teşkilâtın en esaslı eseridir. Bu eserde, kuruluşundanberi, teşkilâtın hazırladığı bütün anlaşmalar ve metinleriyle tefsirleri bulunur, bunlar da umumî hükümlerin muhtelif memleketlerde tatbikini kolaylaştırır. Bu müşterek kaynaktan da her memleket, şartlarına en uygun olan çalışma mevzularından alâka duyduklarını kendisine maleder.

Bu Beynelmîlî Çalışma Kanununu, umumî olarak çalışma mevzularının ötedenberi tetkik edilmiş bütün şekillerini ve teferruatını ihtiva eder. Birkaçını misal olarak aşağıda zikredeyim:

- Çalışma müddeti,
- Yevmiyeler, ücretler,
- İşsizlik,
- Kaza tedbirleri,
- Hafta tatili,
- Senelik ücretli tatil,
- Sendika hürriyeti,
- Kollektif teşkilât ve alışveriş,
- Doğumu himaye,
- Kadın işçilerin gece mesaisi,
- Çocuk ve gençlerin gece çalışmaları,
- İşe alınma yaşı,
- Mesleğe yöneltme,
- Sanayi hızıssıhhası,
- Tıbbî bakım,
- Meslekî hastalık ve sakatlıkların telâfisi,
- Sigorta ve sosyal yardım,
- Hastalık ve gebelik sigortası,
- Sakatlık, ihtiyarlık, ölüm sigortası,
- İşsizlerin korunması için tedbirler,

- Çalışma hayatının teftişi,
- İşçi kurumları,
- Müstemlekelerde sosyal siyaset,
- Göçler,
- Çalışma istatistikleri,

* *

Teşkilâtın, Türk tekstil işçileri lehine ilk esaslı teşebbüsü şudur:

Hayat şartlarınızla daima alâkalı olan Hükûmetinize imkânlar açılmıştır. Hükûmetiniz de bu yoldan, memleketin kudreti nisbetinde sizlere bu teşebbüsten derece derece istifade imkânları sağlamaya çalışacaktır.

Doğrudan doğruya bu hâdiseleri içinizden birine izah etseydim sanırım ki lâfımı burada keser ve bana şu suali sorardı:

«Evet, söylediğiniz gibi güzel bir teşebbüs. Yalnız ben bir tekstil işçisiyim. Bu nutuk herhangi bir sanayi işçisine bile uygun gelir. Bilhassa şunu sormak isterim: Teşkilâtınız hususiyle bizlerle alâkadar olmaz mı?»

Ekseriya bütün işçi arkadaşların sordukları sualler müsbet hâdiselere dayandığı gibi, bu suali de çok doğru ve yerinde bulurum ve bunun için de sizlere bu müsbet hâdiselerden bahisle hasbihalimizin neticesini müphemiyetten kurtarmak isterim.

Tekstil sanayiinde, işçileri alâkadar eden meselelerin dünya çapında ehemmiyeti nedir?

Hepiniz bilirsiniz ki, ehemmiyetli birer uzvu olduğunuz bu sanayi, Garbî Avrupada ve Şimalî Amerikada aşağı yukarı bir asır kadar evvel doğmuştur. Bu memleketlerden de dokuma ve ipliğe susamış olan dünyaya yayıldı. Bu sanayinin medeniyete hizmet etmekle beraber en mühim ihtiyaçlardan birini de karşıladığını itiraf etmek lâzımgelir. Dokuma sanayii gitgide dünyaya yayıldığı için eskiden müşteri mevkiinde olan memleketler, kendi kurdukları sanayi sayesinde dünyada durmadan bu sahanın inkişafını sağladılar.

Bu memleketlerden Japonya, Hindistan ve Cenubî Amerikada ihracatçı mevkiine sür'atle yükseldiler. Aynı tarzda bir hamle de yakın ve Orta Doğuda vücut buldu. Bu meyanda, memleketinizde de ihtiyacınızın büyük bir kısmını karşılayabilen yün ve pamuk sanayii vücade gelmiş bulunuyor. Size çizdiğim bu kısa taslaktan da anlaşılacağı gibi, dünyada işgal ettiği mevki bakımından tekstil sanayiine ait meseleler muhtelif hattâ zıt görünüşler arzeder.

İlk ihracatçı memleketlerde diğer mevzular arasında bilhassa şu meselelerle karşılaşmaktayız:

a) Eski pazarların karşısında alınacak tedbirler (yeni pazarlar aramak yahut dahili sarfiyatı arttıracak çareler bulmak);

b) Eskiye tesisattan doğacak mahzurları bertaraf etmeye çalışmak (sanayi bünyesini daha verimli hale getirmek için tesisatı yenilemek ihtiyacı);

Dokumacılığı yeni sanayileşmiş memleketlerde de, aynı suretle şu meseleler ortaya çıkıyor:

a) İthalatı azaltmak için alınacak tedbirler (istihsali arttırmak ki bu bazı hallerde tesisatın çoğalmasını icap ettirir.);

b) Fiatların indirilmesine gayret ederek yabancı mamulâtın ithalini önlemek. Bu da ancak istihsal kudretinin islâhı ile mümkündür;

c) Malların kalitesini yükseltmek için alınacak tedbirler sayesinde dahili pazarların ihtiyacını karşılamakla beraber yavaş yavaş yüksek kaliteli ithal mallarının yerine yerli mamulâtı geçirmek. (Bunun için de idari islâhat ve bazen de tesisatın yenilenmesi gerekir.)

Vaziyeti şöyle kısaca gözden geçirmekle bu müteaddit sebeplerin alâkahı olduğunuz sahaya tesir ettiklerini görebilirsiniz. Hakikaten ilk ihracatçı guruba dahil memleketlerde, işçilere iki türlü tazyik binmektedir

Bir taraftan çalışma saatlerinin azalmasıyla işçi faaliyeti de azalmış oluyor. (Bazı memleketlerde ve bazı hallerde haftada çalışma 36 saate inmiş bulunuyor.) Diğer taraftan bazı yeni tesisat ekseriya daha az işçiyle daha kısa zamanda aynı verimi sağladığı için maalesef, çalışma bakımından «Her yeni makinaya mukabil daha az işçi» istihdamı icabetmektedir.

Yeni sanayileşmiş memleketlerde, yeni tesisata ihtiyaç görüldüğü takdirde, hemen akabinde istihsal kudretinin derhal artması mecburiyeti de hasıl olur. Çünkü eski ihracatçıların mamullerini satmak için yaptıkları devamlı hücumlara ancak bu suretle karşı konabilmektedir.

Umumî meseleler çerçevesi içinde, tekstil sanayiinin her kısmına bağlı, hususiyet arzeden bazı teknik meseleler de meydana çıkmaktadır.

Maalesef sizin mesleğinizde ihtisas sahibi olmadığım için mesleğin temayüllerini teferrüatle izah edemeyeceğim. Yalnız bildiğim bir şey varsa, o da otomatik âletlere olan alâkanın günden güne artmakta olduğudur.

Otomatik makineleşmenin derece ve vasıfları, ameliyelerle makinelere göre değişir. Tekstil sanayiinin makinalarının imâlinde biçimlerinin

«aerodinamik» yani hareket eden kısımları kapalı olmasına dikkat ediliyor. Kullanılışı da elektrikle veya mihaniki olduğundan makinaları kullanacak işçi miktarı da azalmış oluyor.

Pamuk ipliği sanayiinde, teknik muhtelif şekillere bürünüyor:

Büyük sürat, büyük bobinler, tam otomatik makinalar, (ki bunlar çalışma gücünü bertaraf eden vasıtalarlardır).

Dokumaya hazırlıkla alâkalı safhalarda, modern fabrikalarda mahrutî ve üstüvane şekillerdeki bobinlere meyil artmaktadır.

Diğer taraftan otomatik olsun olmasın herhangi bir modern dokuma makinasının imalât ressamlığında da terakkiler kaydedilmiştir. Bu terakkiler sayesinde bir işçinin, birden fazla otomatik olmayan tezgâhı, tezgâhlara ilâve edilen hususî tertibat sayesinde aynı zamanda çalıştırmasını mümkün kılarak vakitten kazanç ta temin edilmiştir.

Bu tertibat iki cinstir:

- 1 — Tezgâhı tam otomatik hale sokanlar,
- 2 — Yarı otomatik hale sokanlar.

Bütün bu yeniliklerin gayesi parça istihsal kudretini arttırmaktır. Belki rekor, yeni Fransız modeli dairevî dokuma makinasındadır. Yeni olarak Hint kendiri sanayiine sokulmuş bulunuyor. «Eski ukî tezgâhların 3,5 misli istihsal kudretine maliktir.

Nihayet en mühim olan nokta şudur: tekstil sanayiinde yeni anlayışlara göre, daha az işçiye ihtiyaç gösteren yeni tesisatın ve makinaların, nazariyattan fiiliyata geçme süratidir. Bu sebepler dolayısıyla görüyorsunuz ki, Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının sahanıza müdahalesi zaruridir. Bu durum karşısında muhtelif meselelerin halli için teşkilâtımız, en uygun vasıta olan tekstil sanayii komisyonunu kurdu. Bu komisyonda, en kıymetli teknisyenlerin bilgilerinden ve büyük tekstil işveren ve işçi teşekküllerinin idarî tecrübelerinden istifade edilir.

Bu komisyonda münakaşa edilen mevzulardan sonra âzâ memleketlere teşkilâtımız bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Bu tavsiyeler meyanında:

«Tekstil sanayiinde sosyal servislerin islâhı» vardır.

- İşgücünün toplanması,
- İşsizlik,
- Ücretli tatil,
- İşverenlerle işçiler arasında meslekî münasebetler,
- Tekstil sanayiinde sigorta teşkilâtı, beynelmilel ip sanayii ihtiyaçları sigortasını kabul etmek üzere tedbirler;

- Asgarî haftalık ücret,
- «Müsavi iş, müsavi ücret» prensiplerinin tatbiki,
- Kadın mesleklerinin tayini,
- Hamileliği koruma,
- İş emniyeti tedbirlerinin kontrolü.

Bu komisyon, kaynakları bitse bile, eksperleri vasıtasile az inkişaf etmiş memleketlerin tekstil sanayiinin verimini, Birleşmiş Milletler teknik yardımının geniş programına dayanarak arttırabilir.

Bütün teknik yardım programlarını, Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı emrine verilen Birleşmiş Milletlerin parası ve 30 senelik şahsî tecrübesinin teminatı altında, istifade bekliyen memleketlerin menfaatine en uygun şekilde tatbik eder.

Teşkilâtın sahası dahiline giren meseleler çok çeşitlidir. Bilhassa işverme servisiyle alâkası çoktur. Diğer mevzulardan birkaçı da şunlardır:

- Mesleğe yönetim,
- Çalışma kanunları,
- Sigorta,
- İş kazalarında ilk tedbirler ve yardımlar,
- Ücret mevzuunda usuller,
- Kooperatifler,
- El sanatları ve bilhassa her sanayiinin hususiyet arzeden çalışma meseleleri.

Muhtelif memleketlere gönderilen aşağı yukarı 200 eksperin tahminen 30 tanesi, sanayinizle alâkadar olmuşlardır. İstihsalle alâkalı hususî bir hey'et Pakistan, Seylân adası ve Hindistana gönderildi. Bütün teşebbüslerde mütehassıslarımızın, en asrî usullerde dahi nazarı itibara alarak çalıştıkları ve kıymet ölçülerini istinat ettirdikleri mevzu: insan kudreti ve insanın cemiyetteki ehemmiyetidir.

Bu hasbihalimizi şahsî bir mütalâa ile bitirmek isterim. Muhakkak ki bir çok vesilelerle ecnebi olsun, yerli olsun her teşekkülün her fırsatta her yere arasına gönderdiği mütehassıslar görmüşsünüzdür. Bu gibi hallerde eminim ki şu suali kendi kendinize sormuşsunuzdur:

Bu zatın çalışmasından ben mi, makinam mı istifade edecek?

Hakikaten, işçilerle alâkalı teşekküller pek çok olmamakla beraber, teşkilâtımız kadar diğer hiç bir teşekkül yoktur ki işçi dâvasının elemanlarile, yani işçi, işveren ve hükümetlerin mümessillerile murakabe edilsin. Her zaman elde mevcut vesikalardan da mümessiller vasıtasile, bugüne kadar teşkilâtın tam bir hüsnüniyetle yaptığı teşebbüsleri ve âmillerini, candan çalışmalarını tetkik ederek, hedeflerimizin iyiliğine kanaat getirmek her an mümkündür.
